

TRUNG QUỐC CHỐNG THAM NHŨNG

ĐỖ MINH CAO*

Tóm tắt: Cuộc chiến chống tham nhũng ở Trung Quốc bước đầu đạt được những thành quả đáng khích lệ. Những năm gần đây, Đảng, Nhà nước Trung Quốc thực hiện nhiều biện pháp chống tham nhũng. Một số bài học của cuộc chiến chống tệ nạn này hữu ích đối với công tác chống tham nhũng mà Đại hội X Đảng Cộng sản Việt Nam đề ra tháng 4-2006.

Từ khoá: Lịch sử, Trung Quốc, chống tham nhũng.

Những năm gần đây, tham nhũng trở thành quốc nạn gây nhiều khó khăn nghiêm trọng cho phát triển kinh tế, xã hội thậm chí cho cả an ninh, quốc phòng của nhiều quốc gia trên thế giới. Tham nhũng là một trong những nguyên nhân dẫn đến cuộc “cách mạng màu” ở một vài nước cộng hoà Trung Á như Grudia, Curoguxtan... làm sụp đổ chính phủ hiện hành lập nên chính phủ mới, hoặc đe dọa nền an ninh ở Tuốcmenixtan, Cadăcxan⁽¹⁾... Tệ tham nhũng cũng tràn lan ở châu Á, nghiêm trọng nhất ở các nước đang phát triển. Trong danh mục 13 nước châu Á có nạn tham nhũng nặng nề do Tổ chức Tư vấn về rủi ro kinh tế và chính trị tại Hồng Kông đưa ra điểm số năm 2005 và 2006 (0 điểm là tốt nhất, 10 điểm là xấu nhất), Indônêxia đứng đầu với 8,16 điểm 2006 (năm 2005 là 9,10), Việt Nam đứng thứ hai, điểm số tương ứng là 7,91; 8,65 và với 7,58; 7,68

tương ứng các năm 2005 và 2006, Trung Quốc đứng thứ năm⁽²⁾.

Rút kinh nghiệm một số nước cộng hoà Trung Á, nhằm đưa đất nước tiếp tục phát triển kinh tế với tốc độ cao, đảm bảo ổn định, trật tự xã hội, trong chiến lược an ninh quốc phòng những năm 2005 và 2006, Chính phủ Trung Quốc đã tăng cường cuộc chiến chống tham nhũng từ trên cao⁽³⁾. Trung Quốc đã nhận diện đúng chân tướng của tệ nạn này ở nước mình, kịp thời có những biện pháp mạnh mẽ và kiên quyết để hạn chế, tiến tới loại trừ tệ nạn tham nhũng và bước đầu đạt được những thành quả đáng khích lệ. Đó là 3 vấn đề chính bài viết tập trung phân tích, nhằm góp phần chỉ ra được một số bài học hữu ích không chỉ đối với Trung Quốc trong thời gian tới mà còn hữu ích đối với các nước khác đang tiến hành cuộc đấu tranh chống tệ

* TS. Viện Nghiên cứu Trung Quốc.

nạn này, trong đó có Việt Nam, nước đang thực hiện nhiệm vụ quan trọng chống tham nhũng mà Đại hội X của Đảng đặc biệt quan tâm.

1. Nhận diện tham nhũng ở Trung Quốc.

a) *Bức tranh tham nhũng có thay đổi nhưng chưa sáng sủa.*

Theo số liệu thống kê, hàng năm chỉ riêng khoản tiền Nhà nước do cán bộ, đảng viên dùng vào việc **ăn chơi xa xỉ** cũng mất khoảng 36 tỷ USD (**200 tỷ Nhân dân tệ**) (tương đương 400.000 tỷ đồng Việt Nam, bằng 2/3 GDP của nước ta), riêng tiền mát-sa, trên 100 tỷ NDT. Tham nhũng kìm hãm khoảng 0,5% tốc độ tăng trưởng của nền kinh tế. Theo tài liệu cuộc điều tra của Văn phòng Kiểm toán Quốc gia, chỉ riêng trong **11 tháng đầu năm 2005, ở Trung Quốc đã có tới 36 tỷ USD** tiền công quỹ bị sử dụng sai mục đích như mua nhà ở hay thưởng tiền cho nhân viên... và Chính phủ nước này đã ra lệnh phải ngừng sử dụng tiền công quỹ cho tiệc tùng trong dịp Tết Âm lịch 2006⁽⁴⁾.

Theo ước tính của GS. Hồ An Cường Giám đốc Trung tâm nghiên cứu Trung Quốc thuộc Đại học Thanh Hoa, mỗi năm nền kinh tế nước này bị thiệt hại từ 123 đến 157 tỷ USD (tương đương với 13-17% GDP) do nạn tham nhũng⁽⁵⁾.

Trên đây là những con số của thời kỳ tham nhũng “giảm tốc”, như lời của nghiên cứu viên Thiệu Đạo Sinh thuộc Viện Khoa học xã hội Trung Quốc⁽⁶⁾. Tuy nhiên, nếu với gần 1 tỷ 300 triệu người Trung Quốc hàng năm làm ra GDP là 100%, chỉ riêng tham nhũng do một số ít tham quan thực hiện đã cướp mất gần

17% GDP, như thế chúng đã cướp không công lao của ít nhất gần 300.000.000 người làm việc trong suốt cả năm. Như vậy, bức tranh tệ nạn tham nhũng của Trung Quốc trong thời điểm hiện tại thật sự chưa sáng sủa.

b) *Cội nguồn của tham nhũng*

Tài liệu của Trung Quốc coi tham nhũng đúng như định nghĩa của nước ngoài là: “Tham nhũng là sự lạm dụng quyền lực được giao vì lợi ích riêng” (Corruption is the misuse of entrusted power for private benefit)⁽⁷⁾.

Như vậy, tham nhũng chỉ có thể nảy sinh ở những nước, những nơi khi quyền lực tập trung cao trong tay một tổ chức nhất định (hiểu theo khía cạnh kinh tế và chống tham nhũng) và sự tập trung càng cao thì điều kiện để tham nhũng xuất hiện càng nhiều và mức độ càng cao. Tại Trung Quốc, sau Cách mạng 1949 và sau này, quyền lực tập trung rất cao trong tay Đảng Cộng sản và Nhà nước ở mọi lĩnh vực. Tại đây, mọi phương tiện sản xuất, nhất là đất đai đều được công hữu hoá, đặc biệt là nền kinh tế thiếu hụt, hệ thống pháp luật không hoàn chỉnh, v.v. Tất cả đã tạo ra cơ hội to lớn cho các quan chức bị cám dỗ để tham nhũng.

Nói theo ngôn ngữ hiện đại thì ở trong một xã hội khi mà nhận thức về vai trò lãnh đạo thực sự vì dân chưa được xác định rõ, khi mà báo chí chưa thực sự công bằng và có đủ quyền hạn nói lên sự thật, khi mà luật pháp chưa trở thành chuẩn mực sinh hoạt xã hội và khi nền kinh tế chưa thực sự mang tính thị trường thì cuộc đấu tranh chống tham nhũng gặp nhiều khó khăn vì thiếu tính minh bạch và trách nhiệm, khó ràng

buộc với quyền lực và khó nâng cao nhận thức của người dân.

Rõ ràng, khi tham nhũng bị nhận diện đúng bản chất của nó thì cuộc đấu tranh chống tham nhũng mới có định hướng đúng đắn và có kết quả. Điều này quan trọng ở chỗ khi hiểu thấu đáo nguyên nhân của tham nhũng mới có thể chỉ ra được những biện pháp mang tính triệt để nhằm ngăn chặn có hiệu quả quốc nạn này.

2. Cuộc đấu tranh chống tham nhũng ở Trung Quốc hiện nay

a) *Tham nhũng và cuộc chiến chống tham nhũng ở Trung Quốc: dấu mốc và đặc điểm*

Trong lịch sử Trung Quốc từ ngày thành lập nước đã có những vụ tham nhũng và chống tham nhũng nổi tiếng. Chủ tịch nước Cộng hoà Nhân dân Trung Hoa Mao Trạch Đông nói với các đồng chí trong Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc ngày 23-3-1949 khi tiến về Bắc Kinh: “Chúng ta quyết không làm Lý Tự Thành”. Câu nói này như một châm ngôn và như một chủ trương nhằm ngăn chặn nạn tham nhũng có thể xảy ra làm sụp đổ chế độ dân chủ mới sắp được thiết lập ở Trung Quốc. Lý Tự Thành là một trong những nhà lãnh đạo phong trào khởi nghĩa nông dân, lật đổ sự thống trị triều Minh. Tuy nhiên, sau khi tiến về Bắc Kinh, nhân vật này đã ăn chơi xa đọa... kết quả là năm 1644 cuộc khởi nghĩa thất bại và Lý Tự Thành hy sinh.

Theo đúng chủ trương trên, mấy năm sau khi nước Cộng hoà nhân dân Trung Hoa non trẻ ra đời, Đảng và Chính phủ Trung Quốc đã phải đau lòng kỷ luật, tử

hình hai cán bộ cao cấp là cựu Bí thư Lưu Thanh Sơn và Bí thư đương chức Địa uỷ Thiên Tân, tỉnh Hà Bắc, Trương Tử Thiện do tham ô tiền xây sân bay và tiền, lương thực cứu tế cho nạn nhân vùng lũ lụt, tổng số tiền khoảng trên 1,7 triệu NDT hiện nay⁽⁸⁾. Thí dụ này có tính răn đe cao làm cho 30 năm tiếp sau không có vụ án tham nhũng nào lớn.

Tuy nhiên, sau này khi Trung Quốc bước vào cải cách mở cửa, những thay đổi trong xã hội về mọi mặt đã kéo theo tệ nạn tham nhũng sau lưng. Nhiều nhà nghiên cứu chỉ rõ những dấu mốc quan trọng và đặc điểm của nạn tham nhũng từ cải cách mở cửa đến nay.

Theo GS. Hồ Chính Vinh (Hu Zhengrong), Giám đốc Trung tâm nghiên cứu Phát thanh và Truyền hình Quốc gia Trung Quốc, thì từ năm 1978 đến nay Trung Quốc trải qua 4 làn sóng tham nhũng và chống tham nhũng lớn. Làn sóng thứ nhất gắn với việc hình thành thị trường hàng hoá tiêu dùng (1978- đầu 1980); làn sóng thứ hai (các năm 1980 đến 1990) gắn với việc thiết lập thị trường tư liệu sản xuất, hai hệ thống giá; làn sóng thứ ba khoảng giữa các năm 1990 đến khoảng năm 2000 gắn với việc thiết lập thị trường yếu tố sản xuất (bao gồm thị trường cổ phiếu, vốn, bất động sản); làn sóng thứ tư gắn với việc tái cơ cấu các doanh nghiệp quốc doanh hiện nay. GS. Hồ cho rằng, số lượng, quy mô tham nhũng ngày càng tăng và các hình thức tham nhũng cũng đa dạng hơn trước⁽⁹⁾.

Dựa trên những căn cứ khác, nghiên cứu viên Thiệu Đạo Sinh thuộc Viện Khoa học xã hội Trung Quốc lại phân kỳ tham nhũng và chống tham nhũng ở

Trung Quốc từ cải cách mở cửa đến nay thành 3 giai đoạn chính với những đặc điểm nổi bật của từng giai đoạn.

Giai đoạn từ cuối thập niên 70 đến thập niên 80 của thế kỷ trước là thời kỳ tham nhũng ở Trung Quốc phát sinh và lây lan, thập niên 90 - tham nhũng phát triển và tràn lan đến cao độ.

Từ đầu thế kỷ XXI đến nay- tham nhũng trong "thời kỳ giảm tốc"⁽¹⁰⁾ nhưng việc chống tham nhũng lại bước vào thời kỳ cao điểm.

Rõ ràng, tham nhũng và cuộc đấu tranh chống tham nhũng ở Trung Quốc luôn song hành và quy mô chung ngày càng to lớn. Một quy luật là cuộc đấu tranh chống tham nhũng càng quyết liệt và triệt để bao nhiêu thì quy mô nạn tham nhũng càng nhỏ lại bấy nhiêu.

b) Những biện pháp chống tham nhũng hữu ích hiện nay của Đảng, Chính phủ và nhân dân Trung Quốc

Cuộc chiến chống tham nhũng ở Trung Quốc cũng đã trải qua ít nhất 4 thời kỳ dưới sự chỉ đạo cụ thể của các thế hệ cao nhất của Đảng và Nhà nước.

Người được coi là khởi xướng cải cách mở cửa Đặng Tiểu Bình chủ trương "dùng luật trị nước" để kiềm chế tham nhũng và đề ra phương châm chiến lược "một tay nắm chắc cải cách mở cửa, một tay chống tham nhũng, hai việc đó kết hợp chặt chẽ với nhau sẽ làm cho chính sách của chúng ta thêm sáng sủa, có sức thu phục lòng người, bước tiến của chúng ta trong chặng đường tới càng thêm nhanh và vững chắc"⁽¹¹⁾. Cuộc chiến "chống tham nhũng là công việc trường kỳ, xuyên suốt quá trình cải cách... vấn đề tham nhũng, lạm dụng

quyền lực không thể giải quyết ngày một ngày hai"⁽¹²⁾.

Từ tháng 1-1995, Giang Trạch Dân đưa ra lý luận: "Ba chú trọng" - tam giảng, (giảng học tập, giảng chính trị, giảng chính khí), nghĩa là chú trọng học tập nâng cao trình độ, năng lực công tác; chú trọng chính trị, nâng cao lập trường tư tưởng chính trị (chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Mao Trạch Đông, lý luận Đặng Tiểu Bình), và chú trọng về đạo đức, lối sống và đức liêm chính⁽¹³⁾. Khi chưa thấy được hiệu quả chống tham nhũng theo lý thuyết của mình, tháng 2-2000, Chủ tịch Giang lại bổ sung, đưa ra tư tưởng "ba đại diện" làm cơ sở xây dựng Đảng, chỉnh đốn Đảng và chống tham nhũng, với việc song hành "đức trị" và "pháp trị", pháp trị trên nền tảng đức trị, "nắm hai tay, hai tay đều phải rắn", được thực hiện từ tháng 10-2000⁽¹⁴⁾.

Thời gian gần đây, cuộc chiến chống tham nhũng ở Trung Quốc thực sự bước vào thời kỳ cao điểm với quyết tâm rất cao của Đảng, Chính phủ và nhân dân. Quyết tâm này thể hiện qua tuyên bố của Tổng Bí thư Hồ Cẩm Đào tháng 12-2003, trong thời gian tới, Trung Quốc sẽ có bước đột phá mới mạnh mẽ hơn trong cuộc đấu tranh chống tham nhũng, trung tâm hướng vào đội ngũ cán bộ cấp cao, cấp lãnh đạo, sẽ không có tình trạng "nhẹ trên, nặng dưới". Trong Hội nghị Ủy ban Kiểm tra kỷ luật Trung ương của Trung Quốc tháng 1-2004 Tổng Bí thư khẳng định: "*Đảng không được mềm lòng trước những cán bộ tham nhũng*"⁽¹⁵⁾.

Để chống tham nhũng có hiệu quả và triệt để, Đảng, Nhà nước và nhân dân Trung Quốc đã kiên trì triển khai *chiến lược chống tham nhũng một cách bài*

bản, hành động có chủ thuyết, mang đậm truyền thống và bản sắc chính trị Trung Hoa.

Đảng, Chính phủ Trung Quốc đề ra 3 phương châm chống tham nhũng gồm: *Một là*, thúc đẩy xây dựng chế độ chống tham nhũng; *hai là*, động viên toàn Đảng và các lực lượng trong xã hội cùng xây dựng hệ thống xử lý và phòng chống tham nhũng; *ba là*, coi trọng hợp tác quốc tế trong lĩnh vực chống tham nhũng.

Những phương châm trên được thực hiện bằng những hành động cụ thể sau: *Thứ nhất*, cải cách kinh tế sâu rộng hơn theo hướng kinh tế thị trường, cải tổ doanh nghiệp Nhà nước (để giảm quyền lực đặc quyền của quan chức); *thứ hai*, cải cách chính trị tiến đến dân chủ; *thứ ba*, cải cách hành chính theo hướng dân chủ hoá, minh bạch hoá; *thứ tư*, thiết lập hay tái thiết lập các tổ chức chống tham nhũng của Đảng và Nhà nước.

Như vậy, chiến lược chống tham nhũng của nước này đã được điều chỉnh phù hợp với tình hình mới. Hiện nay, cuộc chiến này được bắt đầu từ biện pháp đề phòng thông qua cơ chế giám sát, sau đó mới đến trừng trị và xử lý. “Trung Quốc coi cải cách thể chế là biện pháp chống tham nhũng từ gốc”⁽¹⁶⁾. Thực tế, những năm gần đây Trung Quốc đã thông qua và thực hiện một loạt văn bản pháp luật qui định rất cụ thể, chi tiết, trong đó nhiều tài liệu liên quan trực tiếp tới chống tham nhũng. Ví dụ: Ngày 18-2-2004, chính thức ban hành và thi hành thủ “Điều lệ giám sát nội bộ của Đảng Cộng sản Trung Quốc”, gồm 41 điều, 5 chương và công bố “Điều lệ xử lý kỷ luật Đảng Cộng sản Trung Quốc”, gồm 3 phần, 15 chương, 178 điều. Theo

đó, cán bộ tiến hành kê khai tài sản, quà cáp, con cái, người thân liên quan, chủ yếu là tự kê khai, tự đánh giá. Phương châm chung “Hai mươi bốn chữ” được quán triệt trong cuộc đấu tranh chống tham nhũng, tiêu cực: “*Thống nhất tư tưởng, kiên định lòng tin, bình tĩnh đối phó, giành lợi tránh hại, chuyển biến tác phong, thực sự làm việc*”⁽¹⁷⁾.

3. Chống tham nhũng ở Trung Quốc: thành quả và bài học

Cuộc chiến chống tham nhũng thời gian gần đây ở Trung Quốc đạt được những thành quả khích lệ. Nghiên cứu của Viện Khoa học xã hội Trung Quốc chỉ ra rằng Trung Quốc đã khắc phục những bài học của 2 đợt chống tham nhũng trước đây, theo “kiểu phong trào” và mang “tính quyền lực” để bước vào thời kỳ “cao điểm xét xử tham nhũng”. Một loạt tội phạm tham nhũng là những người từng là cán bộ cấp cao trong bộ máy Đảng và chính quyền bị đem ra xét xử.

Vào thời kỳ chống tham nhũng mang “tính quyền lực”, trong 5 năm từ tháng 10-1997 đến tháng 9-2002, cơ quan kiểm tra kỷ luật toàn quốc của Trung Quốc đã lập án hơn 860 nghìn vụ, xử lý kỷ luật Đảng hơn 840 nghìn người, trong đó khai trừ ra khỏi Đảng hơn 130 nghìn người, bị khai trừ Đảng và bị xử lý hình sự hơn 37 nghìn người. Hàng loạt quan tham chức vụ to bị xử lý hình sự như: Thành Khắc Kiệt, Hồ Trường Thanh, Lý Gia Đình, Lý Kỳ Châu, Mộ Duy Tân, Nghiệp Phúc Khuê⁽¹⁸⁾.

Trong năm 2004, có tới 2.960 quan chức cấp huyện trở lên bị điều tra vì các cáo buộc tham nhũng, nhận hối lộ và sử

dụng sai mục đích công quỹ, trong đó có 11 quan chức cấp tỉnh và cấp bộ. Có 772 quan tham và 24.184 trường hợp khác nhận đút lót, hối lộ... bị đưa ra ánh sáng⁽¹⁹⁾

Năm 2004, Minh bạch Quốc tế (Transparency International) – tổ chức phi chính phủ có trụ sở tại Berlin, xếp Trung Quốc hàng 71 trong số 146 quốc gia được thăm dò về tham nhũng và là quốc gia đứng đầu thế giới về việc tử hình và bỏ tù bị cáo tham nhũng⁽²⁰⁾.

Thành tựu đạt được lớn nhất của cuộc chiến chống tham nhũng ở Trung Quốc chính là sự nhất trí cao trong Đảng và các cơ quan Nhà nước về tác hại khôn lường của tệ nạn này. Đảng, Chính phủ Trung Quốc phát động cuộc chiến chống tham nhũng được toàn quân, toàn dân trong nước đồng tình ủng hộ. Lòng tin của nhân dân vào thắng lợi của cuộc chiến chống tham nhũng được củng cố thêm, quốc nạn tham nhũng bước vào thời kỳ “giảm tốc”.

Thắng lợi của cuộc chiến chống tham nhũng ở Trung Quốc hiện nay rút ra được nhiều bài học quý báu. Nội bật nhất là:

- Tham nhũng là nguyên nhân cơ bản làm suy yếu nền kinh tế đất nước, là mầm hoạ cho bất ổn xã hội, đe dọa sự sinh tử tồn vong của đất nước.

- Chỉ có thể chống tham nhũng hiệu quả khi Đảng, Nhà nước với những người lãnh đạo cao cấp nhất trực tiếp ra tay chỉ đạo.

- Nhận diện đúng bản chất và nguyên nhân cơ bản của tham nhũng là điều kiện để có đối sách đúng đắn và kịp thời chống tệ nạn này.

- Cuộc đấu tranh phải mang tính kiên trì, liên tục và phương pháp tiến hành phải phù hợp hoàn cảnh từng thời kỳ và giai đoạn.

- Xã hội hoá cuộc đấu tranh chống tham nhũng, đặc biệt việc công khai hoá với sự tham gia của truyền thông, báo chí sẽ tăng cường sức mạnh của Đảng và Nhà nước, đem lại kết quả nhanh chóng và hữu hiệu hơn.

- Sự kết hợp với sức mạnh quốc tế là một trong những đảm bảo chống tham nhũng triệt để trong nước vì trong thời đại hội nhập nhiều tham quan thường chạy trốn và tìm sự bảo lãnh tại nước ngoài.

Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam lần thứ X tháng 4 năm 2006 đề ra nhiệm vụ cao cả chống tham nhũng mà sự trầm trọng của tệ nạn này được liệt vào hàng thứ hai ở châu Á⁽²¹⁾. Tổng Bí thư Đảng Cộng sản Việt Nam Nông Đức Mạnh tỏ thái độ rất kiên quyết đối với nạn tham nhũng ở Việt Nam. Tổng Bí thư chỉ rõ nguyên nhân cơ bản và những biện pháp để giải quyết triệt để quốc nạn này: “...tham nhũng có nhiều nguyên nhân. Đó là sự tha hóa, biến chất của đảng viên, công chức, đó là chủ nghĩa cá nhân nhằm vơ vét tư lợi, bất chấp tất cả. Do quản lý, giáo dục, rèn luyện... của đảng viên chưa tốt khiến phẩm chất sa sút về lối sống và đạo đức. Cần một hệ thống các biện pháp để giải quyết vấn đề này, phải có cơ chế và quy định. Sắp tới phải làm quyết liệt ở mọi chỗ, mọi nơi”⁽²²⁾.

Hy vọng, với những kinh nghiệm và bài học chống tham nhũng đã từng đạt hiệu quả ở Trung Quốc, nêu trong bài viết, phần nào có sự gợi mở để cuộc chiến chống tham nhũng ở Việt Nam do

Đảng và Chính phủ Việt Nam phát động theo tinh thần của Đại hội X và của Tổng Bí thư Nông Đức Mạnh có được những thành quả trong thời gian tới.

CHÚ THÍCH:

(1) Báo *Người đưa tin quân sự công nghiệp* (tiếng Nga), ngày 11-4-2005 ngày 18-4-2005; báo *Độc lập* (tiếng Nga), ngày 8-4-2005, 7-5-2005, 13-4-2005

(2) Việt Nam đứng thứ 12 trong số 13 nước tham nhũng nhất châu Á. www.vnn.vn, ngày 3-4-2006

(3) Tham khảo thêm: Đỗ Minh Cao: Năm 2005: *Bước chuyển chiến lược trong chính sách quân sự và an ninh của Trung Quốc*. Bài tại Hội thảo: “Trung Quốc năm 2005 và triển vọng năm 2006”. Tháng 4-2006.

(4) Văn Sinh: *Chống tham nhũng cuộc chiến liên thời đại*, www.vnn.vn, ngày 07-11-2005

(5) Nguyễn Quang A: *Về vai trò chống tham nhũng của truyền thông ở Trung Quốc ngày nay*. www.vnn.vn, ngày 14-11-2005.

(6) *Trung Quốc bước vào thời kỳ cao điểm chống tham nhũng*, www.vnn.vn, ngày 09-4-2006

(7) Tài liệu đã dẫn.

(8) Dương Danh Dy: *Kinh nghiệm chống tham nhũng ở Trung Quốc*, Quốc tế, số 17, ngày 24-3-2003.

(9) Xem chú thích 6.

(10) Thiệu Đạo Sinh: *Trung Quốc bước vào thời kỳ cao điểm chống tham nhũng*. Báo *Văn hội*, ngày 9-4-2006, TTXVN, ngày 9-4-2006

(11) Hồng Vĩ: *Các biện pháp chống tham nhũng ở Trung Quốc*, Nxb Chính trị Quốc gia, 2004.

(12). Tài liệu đã dẫn

(13) Nguyễn Văn Thụy: *Đảng không được mềm lòng trước những cán bộ tham nhũng*, Tạp chí Cộng sản, số 61 năm 2004

(14) Tài liệu đã dẫn.

(15) Tài liệu đã dẫn.

(16) Hồ Chính Vinh: *Trung Quốc coi cải cách thể chế là biện pháp chống tham nhũng từ gốc*. Xem chú thích 7 và 10.

(17) Xem chú thích 14.

(18) Tài liệu đã dẫn.

(19) Xem chú thích 14; Tân Huyền: *Trung Quốc có nên tiếp tục tử hình tham quan?* www.vnn.vn, ngày 24-08-2005

(20) Văn Sơn: *Chống tham nhũng- cuộc chiến liên thời đại*. www.vnn.vn, ngày 7-11-2005

(21) Xem chú thích 2

(22) Tổng Bí thư Nông Đức Mạnh: *Tôi tin chúng ta sẽ đẩy lùi được tham nhũng*, www.vnn.vn, ngày 25-04-2006

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Martin Gainborough. *Tệ tham nhũng và tính chính trị của phân cấp kinh tế ở Việt Nam*, Nxb Chính trị quốc gia Hà Nội, 2003.

2. Nguyễn Văn Thụy: *Về cuộc đấu tranh chống tham nhũng ở Trung Quốc*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2004

3. Nguyễn Việt Thanh: *Biện pháp chống tham nhũng*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2003

4. Hồng Vĩ: *Các biện pháp chống tham nhũng ở Trung Quốc*, Nxb Chính trị quốc gia. Hà Nội, 2004

5. Báo *Người đưa tin quân sự công nghiệp*, báo *Độc lập* (tiếng Nga)...2005

6. *Thời báo kinh tế Việt Nam*, 2005

7. Một số web site: www.vnn.vn; www.vnExpress.vn; www.dangcongsan.vn; www.nhandan.vn; www.xinhua.net (phần tiếng Nga)...

8. Tài liệu Hội thảo: “Trung Quốc năm 2005 và triển vọng năm 2006”. Tháng 4-2006.

